

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Oslo, 30.08.2021
Vår ref. 21/1167-11
671.0/AREL
Deres ref. 21/2786-

Att:

Høring - Innspill til neste langtidsplan for forskning og høyere utdanning

Landsorganisasjonen i Norge viser til deres brev av 21.05.2021 angående ovennevnte.

Gjennom mer enn hundre år har LO bidratt til å bygge Norge som en sterk og moderne velferdsstat. arbeidslivet har grunnleggende betydning for verdiskapning, velferd og velstand i hele landet, og for den enkeltes inntekt, helse, trivsel og identitet.

Et sterkt og konkurransedyktig næringsliv er en forutsetning for å nå overordnede velferdspolitiske mål med bred støtte i det norske samfunnet. Evne til omstilling – både i enkeltbedrifter og for økonomien som helhet – er nødvendig for å opprettholde konkurranseevne. Kunnskap og evne til læring framstår som en særlig viktig faktor for økonomisk vekst.

Offentlig sektors rolle har vært en avgjørende faktor for samfunnsutviklingen i Norge. OECD har vist at samfunn med små forskjeller har større økonomisk vekst enn land med større forskjeller. Trepertssamarbeid, medbestemmelse og en sterk offentlig sektor er avgjørende for den moderne velferdsstaten. Det er derfor viktig at det forskes mer på offentlig sektors rolle i Norge, og samspillet mellom offentlig og privat sektor.

Den norske arbeidslivsmodellen, sterke organisasjoner både på arbeidsgiver- og arbeidstakersiden, med sentralisert og koordinert lønnsdannelse etter frontfagsprinsippet og et tillitsvalgtapparat som deltar aktivt i styring og forming av arbeidslivet, har bidratt til et høyt kompetansenivå, omstillingsdyktighet og økonomisk vekst i verdensklasse. Disse sammenhengene er ikke tilstrekkelig undersøkt og forklart, og heller ikke presist nok formulert i forsknings- og innovasjonspolitikken. Forståelsen av arbeidsmarkedsreguleringens betydning for vekst og velferd må styrkes for å sikre samfunnsmessig gode prioriteringer innenfor en rekke politikkområder.

Den norske arbeidslivsmodellen og bedriftsdemokratiet er under press, organisasjonsgraden faller og internasjonaliseringen øker. Derfor er det viktig å utvikle kunnskap om det som skjer av endringer på arbeidsplassene, hvordan partssamarbeidet i lov- og avtaleverket utøves, hvordan det endres, samt hvordan de ansattes medvirkning og medbestemmelse påvirkes av nye ledelses- og eierskapsformer. Vi trenger kunnskap om hvordan det norske bedriftsdemokratiet og medbestemmelsen på arbeidsplassene utvikler seg og kan bidra til å videreutvikle og fastholde den norske arbeidslivsmodellen og det organiserte arbeidslivet.

LO vil jobbe for at det satses mer på forskning og utvikling for å omdanne Norge til et lavutslippssamfunn. Forskning og utvikling i kombinert med erfaringsbasert kompetanse på fagarbeidernivå har bidratt til at norsk industri er verdensledende på klima- og miljøteknologi. Staten må i enda større grad bidra til kunnskapsutvikling som kan legge til rette for storstilte investeringer i ny klimateknologi i norsk industri over hele landet. Å lykkes med rensing og lagring av CO₂ (CCS) er avgjørende for at verden skal nå klimamålene i Paris-avtalen, og Norge bør spille en særlig rolle som en stor olje- og gassprodusent.

Digitalisering og automatisering av kommunikasjons- og produksjonsprosesser vil påvirke samfunnet og

Landsorganisasjonen i Norge

Torggata 12, N-0181 Oslo E-post: lo@lo.no www.lo.no Telefon: +47 23 06 10 00 Organisasjonsnummer: 971 074 337
Kontonr.: 9001 07 00182 Faktura på e-post: 971074337@autoinvoice.no Elektronisk faktura (EHF): 9908:971074337

arbeidslivet på flere områder og endringene går raskere enn tidligere. Teknologiutviklingen påvirker både hvilke typer jobber som er tilgjengelige, og arbeidsoppgavene. Partene i arbeidslivet har helt siden 1970-tallet jobbet sammen for å møte denne utviklingen på en best mulig måte. LO mener det trengs mer kunnskap om den praktiske erfaringen med innføring av ny teknologi og samarbeid mellom partene, og vil vise til flere forslag om dette fra en ekspertgruppe som har anbefalt ulike digitale grep for norsk verdiskaping (Digital 21, 2018).

Dagens forskningspolitiske mål

For LO er det viktig å sikre en fri og uavhengig forskning og styrke grunnforskningen med flere frie midler. Slik kan forskningsmiljøene ivareta sitt samfunnsoppdrag og samtidig legge til rette for kommersiell utnyttelse av forskningsresultater. Forskningsbasert og erfaringsbasert kunnskap i samspill gir oss mulighet til å finne nye svar på de store globale og samfunnsmessige utfordringene i vår tid. Samtidig er forskning avgjørende for å skape flere arbeidsplasser, og å øke verdiskapingen og omstillingsevnen i økonomien.

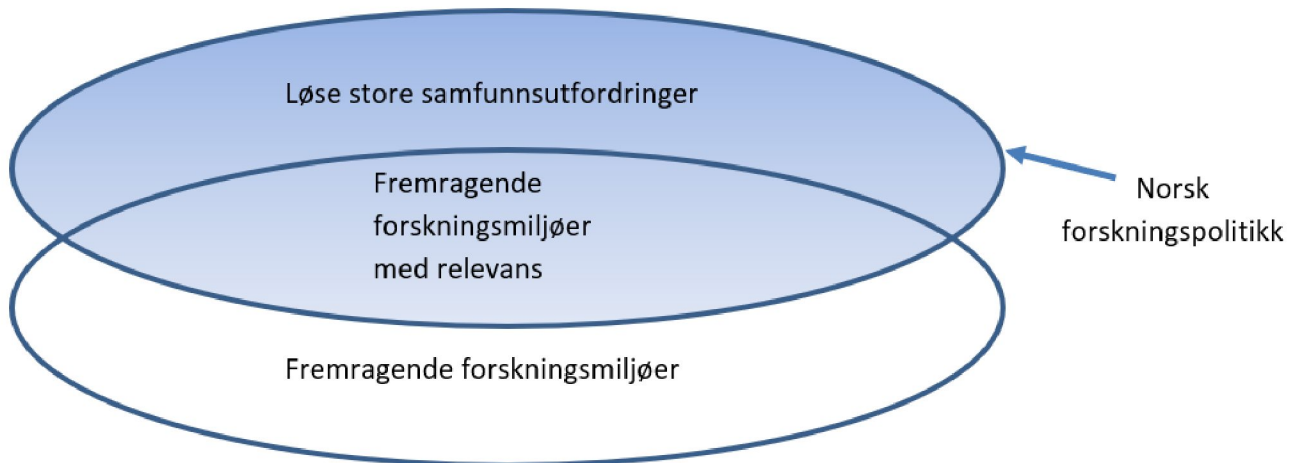
LO mener at dagens mål i langtidsplanen for forskning og høyere utdanning bør videreføres. Dagens mål er følgende:

- styrket konkurransekraft og innovasjonsevne
- møte store samfunnsutfordringer
- utvikle fagmiljøer av fremragende kvalitet

LO organiserer nærmere 1 million arbeidstakere i arbeidslivet og for oss er det viktig at langtidsplanen legger et forskningsbasert grunnlag for å styrke vår konkurransekraft og innovasjonsevne og møte de store samfunnsutfordringene. LO mener derfor disse forskningspolitiske målene må ses i sammenheng, men at måten universitets- og høyskolesektoren drives på skaper utfordringer.

Vitenskapelig kvalitet blir i dag i for stor grad knyttet til tellekantsystemene i universitetets- og høyskolesektoren, mens *forskningens relevans og samfunnsmessige nytte* ikke vektlegges tilstrekkelig. Forskningskvalitet handler ikke bare om å publisere eller siteres i de rette tidsskriftene, men også om å ta aktivt del i offentligheten og forsøke å løse våre felles utfordringer. LO støtter dagens forskningspolitiske mål, og mener at dagens fordeling når det gjelder finansiering i all hovedsak må videreføres. Det vil sikre en bredde i norsk forskning, fra satsing på forskning av høy vitenskapelig kvalitet med relevant forskning som kan løse store samfunnsutfordringer og øke verdiskapingen i næringslivet.

En prioritering av relevans behøver ikke hindre fremragende forskningsmiljøer. Fremragende forskning bør handle om mer enn å publisere i internasjonale fagtidsskrifter – selv om det også er viktig. Samfunnsrelevant forskning skal selvsagt være av høy kvalitet.

Vi trenger forskning og utviklingsarbeid (FoU) som kan styrke kunnskapsgrunnlaget og muligheten for å løse de store samfunnsutfordringene, og som kan bidra til økt verdiskaping og innovasjon i norsk arbeids- og næringsliv, og slik legge grunnlaget for trygge og gode arbeidsplasser i Norge. Målet om relevans i forskningen må styrkes. Offentlig finansiert forskning skal bidra til å fremme sentrale mål for samfunnsutviklingen, som en sterk velferdsstat, arbeid til alle og mindre forskjeller. Dette er særlig viktig i en tid der arbeidsløsheten i deler av Europa er høy, det organiserte arbeidslivet svekkes, den internasjonale utviklingen fremstår som svært krevende og der våre samfunn står overfor store utfordringer knyttet til klima og miljøspørsmål, og digitaliseringens muligheter og utfordringer. For å sikre relevant forskning av høy kvalitet trengs tematiske og strategiske prioriteringer.

LO vil utover dette vise særlig til at det tredje og siste målet om utvikling av fagmiljøer av fremragende kvalitet er avhengig av en politikk for rekruttering av forskere og tiltak for å bedre arbeidsvilkårene til de ansatte. Dette gjelder særlig de vitenskapelige ansatte som både forsker og underviser, men også teknisk-administrativt ansatte som er helt avgjørende støttepersonell. Dette er et perspektiv som må inn når regjeringen skal se nærmere på utviklingen av norsk forskning og høyere utdanning. Vi vet fra tidsbruksundersøkelser at nye administrative oppgaver, søknadsskriving og publiseringspress kan fortrenge tid til forskning og undervisning, og snart kommer en reform for livslang læring på toppen av dette. Samtidig vet vi at mange unge forskere ikke vil anbefale andre en forskerkarriere, ikke minst fordi det er så vanskelig å få seg en trygg jobb. Disse utfordringene må langtidsplanen ta tak i.

Videreføringer og endringer i dagens langtidsplan

Regjeringen har erstattet en omfattende forskningsmelding med en kort langtidsplan for forskning og høyere utdanning. LO støtter at det lages langtidsplaner, men savner en mer grundigere gjennomgang av forskningspolitikken. De tidligere forskningsmeldingene har vært et viktig politisk dokument som har engasjert og mobilisert forskningsmiljøene siden den første kom i 1977. LO mener derfor at regjeringen må legge frem en forskningsmelding, i tillegg til langtidsplanen for forskning og høyere utdanning.

LO savner videre en evaluering av dagens langtidsplan. Kunnskapsdepartementet har selv ikke foretatt dette, men sendt ut åpne spørsmål om hva aktører i utdannings- og forskningssektoren mener om videreføringer og endringer i dagens langtidsplan. LO ser derfor frem til at regjeringen legger frem et utkast til ny langtidsplan. Først da vil vi få et inntrykk av hvordan Kunnskapsdepartementet og regjeringen mener dagens langtidsplan bør endres. I påvente av dette vil LO komme med noen korte kommentarer til dagens langtidsplan.

Finansiering

LO vil jobbe for at Norges samlede forsknings- og utviklingsinnsats får et betydelig økonomisk løft. Norge har den laveste andelen av FoU i snitt av BNP i Norden (FAFO 2015). Det offentlige må ta et sterkere ansvar for å stimulere til økt forskningsinnsats i næringslivet.

Norge deltar i samtlige av EUs forskningsprogrammer, og i 2017 fikk norske forskningsmiljøer tildelt nærmere fire mrd kroner i støtte fra H-2020. H-2020 påvirker derfor utviklingen av Norges forsknings- og innovasjonspolitik, forskningsrådets programinnretning og våre internasjonale samarbeidsformer. Deltakelsen i H-2020 og nyere forskningsprogram gir tilgang til den internasjonale forskningsfronten, og fremmer mobilitet blant forskere. Samtidig er det viktig at Norge har en selvstendig forskningspolitikk. Den økte kontingenten til rammeprogrammet må derfor ikke føre til redusert nasjonal FoU-innsats i Norge.

Norges forskningsråd får nærmere 6000 søknader om forskningsprosjekter, og har en tildelingsramme på over 10 milliarder kroner i året. Det er viktig at forskningsrådet fremmer forskning av både høy vitenskapelig kvalitet, som er relevant både for samfunnsutviklingen, arbeidslivet og næringslivet.

Innovasjon Norge bidrar med over 7 mrd kroner i året til næringslivet, og er dermed en drivkraft for omstilling og utvikling av næringslivet. Det er særlig utviklingsdelen av FoU som er sentralt for tildelingene fra Innovasjon Norge.

Dagens finansieringsmodell med resultatindikatorer for universitetene og høgskolene har ført til økt fokus på antall vitenskapelige publikasjoner og siteringer. Institusjonenes samfunnsoppdrag om forskningsformidling blir utfordret av at dette ikke blir belønnet i dagens finansieringssystem. Å styrke basisfinansieringen til universitets- og høgskolesektoren og forskningsinstituttene vil gi økt frihet til formidling og deltakelse i FoU-prosesser.

Offentlig forskningsprosjekt skal vanligvis ut på anbud. Dette er viktig for å sikre rettferdige konkurransevilkår, god kvalitet og best mulig utnyttelse av offentlig ressurser. Mer detaljerte kravlister i anbudsprosjekter kan komme i veien for å svare på det overordnede spørsmålet. Dagens offentlig anbudsregler med svært lave beløpsgrenser og krevende anskaffelsesprosedyrer bidrar til utlysning av mange kortsiktige prosjekter og høy usikkerhet knyttet til mange små oppdrag med hver sine søknader og rapporteringskrav. En konsekvens er at antall arbeidstimer som går med til å søke om midler har økt kraftig. Terskelverdien for å sette FoU-oppdrag på anbud bør derfor heves til 1 mill. kroner.

LO mener at fragmentert innsats og lav forutsigbarhet i finansieringen truer kvaliteten i forskningen og arbeidsmiljøet for forskere. Det trengs mer grunnfinansiering og annen langsiktig finansiering og mer koordinert innsats fra myndighetene.

Forskningsinstituttene trenger forutsigbar og langsiktig finansiering for å ivareta sitt samfunnsoppdrag. Instituttene har en lang historie i å utvikle og dele ny kunnskap, og både forventes og ønsker å fortsette med det.

I takt med at tildelingene på noen områder blir færre og større, ser vi at deler av finansieringen blir mer fraksjonert og til dels usynlig i systemet, ved at midler blir konkurranseutsatt i et utvidet marked med nye aktører, eller blir unndratt konkurranseutsetting ved at tidligere typiske oppdragsgivere til instituttene velger å løse oppgavene i eget hus.

Dette kan gi en kortsiktig innsparing på kostnadssiden, men vil på sikt undergrave kunnskapstilfanget ved at disse nye aktørene i stor grad hviler på eksisterende kunnskap (utviklet bl.a. hos forskningsinstituttene), og at de i den grad det erverves ny kunnskap ikke nødvendigvis har det riktige apparatet på plass for deling, ivaretagelse og videreutvikling av kunnskapen. På sikt kan dette få store konsekvenser for samfunnet, for eksempel ved at viktige beslutninger tas på sviktende grunnlag. For øvrig har det også menneskelige omkostninger når forskere er i stadig kamp om midler og oppdrag.

Utviklingsavtalene er avtaler mellom departementet og et lærested, og inneholder mål og styringsparameter for prioriterte utviklingsområder for institusjonen. Regjeringen uttaler at disse avtalene skal bidra til høy

kvalitet og en mangfoldig sektor gjennom tydeligere institusjonsprofiler og bedre arbeidsdeling.

LO mener det er behov for en dialog mellom det enkelte lærested og departementet. Men vi har en del innvendinger til utviklingsavtalenes sentrale rolle i styringsdialogen. Vi ønsker å peke på følgende problemstillinger:

- Utviklingsavtalene inneholder en rekke mål og krav som er definert av departementet og ikke utdanningsinstitusjonen selv. Dette fører til at den enkelte utdanningsinstitusjon måles på faktorer som ikke er relevante for de strategiske prioriteringene som den enkelte virksomhet har vedtatt i sine respektive styre og som er drøftet med fagforeningene.
- De ulike utdanningsinstitusjonene har ulik faglig profil, og LO mener det er viktig å sikre dette faglige mangfoldet også for fremtiden. LO er derfor skeptiske til utviklingsavtaler som baseres seg på felles mål/krav for alle institusjoner nettopp fordi dette vil kunne føre til mindre mangfold i sektoren, og dermed et mer begrenset studietilbud på sikt. • Dersom utviklingsavtalene skal benyttes som utgangspunkt for styringsdialogen må det ikke knyttes økonomiske insentiver til disse.
- Utviklingsavtalene legger en rekke føringer på virksomhetene som igjen får konsekvenser for de ansatte. Det er derfor en forutsetning at fagforeningene får en rolle i styringsdialogen hvor utviklingsavtalene er sentrale.

Arbeidsforhold

Vitenskapelig personell og ansatte ved institusjonene må gis gode arbeidsforhold med faste hele stillinger. Fri, kritisk og uavhengig forskning av høy kvalitet sikres gjennom forutsigbare og trygge arbeidsbetingelser. Akademisk frihet må være et prinsipp som gjelder i alle deler av forskningssektoren.

Nedgangen i andelen midlertidige ansatte i universitets- og høyskolesektoren har stoppet opp, og er i ferd med å kripe oppover igjen. 18,4 prosent av ansatte ved norske universiteter og høyskoler har midlertidig stilling, mot under åtte prosent i arbeidslivet for øvrig. Bruken av midlertidig tilsetning i utdannings- og forskningssektoren må reduseres.

Kvinner er overrepresentert i midlertidige tilsetninger i undervisnings- og forskerstillinger. En opprydning i arbeidsforhold og redusert bruk av midlertidig tilsetning er derfor viktig også i et likestillingsperspektiv. Arbeidsplaner må følge Hovedtariffavtalen i staten og arbeidsmiljølovens bestemmelser om arbeids- og hviletid. Arbeidstakernes rettigheter i forbindelse med innovasjonsvirksomhet, patentering og entreprenørskap må ivaretas på en god måte.

Omstilling og arbeidsmiljø

I hele langtidsplanen er det et gjennomgående fokus på innovasjon, konkurransekraft og effektivisering. Gjennom å satse på kunnskap skal vi ruste oss for fremtiden, skape nye, grønne og lønnsomme arbeidsplasser og en bedre og mer effektiv offentlig sektor.

LO mener at dette fordrer at man styrker forskningen på omstilling og hva det gjør med arbeidstakere som i de siste årene nærmest kontinuerlig er utsatt for endringer og omstillinger. Omstilling og endring er en stor tidstyv og arbeidsmiljøutfordring, og kompetanse på hvordan negative konsekvenser av denne eksponeringen kan reduseres er nødvendig.

LO savner et tydeligere fokus på utvikling av kunnskap om arbeidsmiljø. Omstillinger fører til at nye arbeidsoppgaver kommer til, mens andre faller bort. I næringslivet er enkelte bransjer kraftig endret. Den offentlige tjenesteproduksjonen står også overfor nye muligheter og møter økte krav til omstilling og innovasjon.

I et arbeidsmarked som i stadig større grad preges av høyere kompetansebehov og mindre rutinearbeid, er det behov for fagfolk som utøver kritisk tenkning, etisk refleksjon og kreativ problemløsning. Både gjennom grunnutdanning og etter- og videreutdanning har universitetene og høyskolene en nøkkelrolle i å ruste arbeidstakerne for et arbeidsliv i kontinuerlig omstilling.

Utforming av bygg i UoH-sektoren

Langtidsplanen er tydelig på at bygg, utstyr og annen infrastruktur er grunnleggende innsatsfaktorer for at vi skal nå de overordnede målene for forsknings- og utdanningspolitikken.

Det er en klar forventning om at universiteter og høyskoler nøye vurderer behovene for nybygg, rehabilitering eller ombygging samt leie av bygg. Langtidsplanen er videre tydelige på at det er behov for tilpasninger for å legge til rette for kvalitet i utdanning og forskning.

Det forventes at investeringer i universitets- og høyskolebygg skal være kostnadseffektive, men samtidig bidra til klima- og miljøvennlige løsninger. De sier videre at utvikling av bygg, eiendom og campus også drives av digitalisering og ambisjoner om at de skal bidra til å nå overordnede mål for klima og miljø. Bygg blir stadig mer avanserte, både knyttet til teknologisk utvikling og for å tilfredsstille krav til sikkerhet, arbeidsmiljø, universell utforming og lignende. Dette har kostnadmessige konsekvenser.

Det siste punktet stiller vi oss bak. Dette har store kostnadmessige konsekvenser. Bygningsmassen spesielt ved de eldre universitetene er gammel og har behov for betydelig oppgradering. I tillegg er det krav om modernisering for å tilpasse seg nye læringsformer, sentervirksomhet m.m. En gammel bygningsmasse er også lite energieffektiv, og trenger dermed en oppgradering for å bli mer klima- og miljøvennlig. Dette er kostbart. Virksomhetene bruker årlig betydelige summer på oppgradering, modernisering og vedlikehold. I tillegg kommer ekstrakostnader knyttet til nybygg. Selv om det er mulighet for å søke noe midler til enkeltprosjekter, så dekker dette bare en brøkdel av totalkostnadene. Resten må institusjonene selv dekke innenfor rammen. Det betyr at midler må inndras fra enhetene til sentrale potter, og dermed rammes den faglige aktiviteten. LO mener derfor at en større andel av kostnadene knyttet til Regjeringens forventninger på dette området må komme i form av ekstrabevilgninger.

Fremtidige utfordringer og endringer i arbeidslivet

LO vil vise til vår handlingsplan. Her har vi tatt opp flere utfordringer og endringer i arbeidslivet som gir særlig grunn til bekymring:

- De økonomiske forskjellene vokser, andelen fattige er økende.
- Flere unge sliter med å få innpass og fotfeste i arbeidsmarkedet. Personer uten fullført videregående opplæring står særlig svakt. Mange arbeidstakere sliter med å bli værende i arbeidslivet på en verdig måte etter fylte 50 år.
- Kvinner har fremdeles en systematisk svakere arbeidslivstilknytning enn menn, både i form av andelen i jobb og andelen som jobber deltid. Kvinner står generelt i en svakere økonomisk posisjon, og er overrepresentert i midlertidige stillinger og i lavlønnsyrker. Samtidig tar kvinner en større del av de ubetalte omsorgsoppgavene.
- Arbeidslivet er i endring gjennom nye kontraktsformer og nye former for bedriftsorganisering. Dette skaper et løsarbeidersamfunn der faste ansettelser ikke lenger er normalen, og der makt flyttes fra arbeidstakere til arbeidsgiver. Det kan svekke vilkårene for investering i kunnskap og kompetanse. Omgåelser av lønns- og avtaleverk, økt bruk av innleie og bemanningsbyråer, og mer sosial dumping er en del av dette bildet. Organisasjonsgraden er fallende både nasjonalt og internasjonalt, noe som påvirker samfunnsutviklingen i negativ retning.

- Innen offentlig sektor har et økende innslag av bedriftsøkonomiske styringsmodeller undergravd politisk styring og de ansattes innflytelse. Tilbudet til brukerne svekkes. Det er behov for en tillitsreform i offentlig sektor.
- Økende flyt av arbeidskraft og tjenester i kombinasjon med konkurranseutsetting og privatisering fører til et voksende lavlønnsproblem. Det gjelder særlig innen tjenestesektoren.
- Pensjonsreformen og senere endringer kan vise seg å gi en total pensjon som ikke sikrer en pensjon å leve av for dagens unge, uføretrygdede, de som mister jobben i en AFP-bedrift før fylte 62 år og de som må gi seg tidlig i arbeidslivet.
- Fellesskapet, representert ved stat og kommune, møter krav om å levere flere og bedre velferdstjenester uten at innbyggerne skal betale mer over skatteseddelen. Dette utnyttes av høyrekreftene til å undergrave fellesskapsløsningene.
- Raske teknologiske endringer gir økte muligheter for velstand og en forbedret arbeidssituasjon, men øker samtidig risikoen for at flere ikke vil greie å ta del i arbeidslivet. Utfordringen blir å sikre relevant og god kompetanse i hele bredden av arbeidsstyrken.
- Menneskeskapte klimaendringer er en av vår tids store utfordringer. Klimagassutslippene internasjonalt må reduseres kraftig, i tråd med målene i Paris-avtalen.
- Internasjonaliseringen av finansmarkedene, utstrakt skatteplanlegging og kompliserte eierstrukturer fører til at eierskap blir mer usynlig for de ansatte og at store overskudd ender opp i skatteparadis. På denne måten unndrar storselskaper seg ansvaret overfor fellesskapet og undergraver velferden.

For LO er det et hovedmål å arbeide for en utvikling som går i motsatt retning: Større trygghet i arbeidslivet, jevnere fordeling, økt likestilling og en sterkere fellesfinansiert velferdsstat. Her vil bedre kunnskap og kompetanse bidra i riktig retning.

LO etterlyser mer forskning på fremtidig arbeidsliv

LO savner en tydeligere satsing på arbeidslivet og mener dette området må trappes opp. LO foreslår et nytt forskningsprogram - Arbeidsliv 2030 – og vil begrunne dette kort.

Den norske modellen representerer en suksessformel hvor man har lyktes med å kombinere et likestilt og partsstyrt arbeidsliv med økonomisk vekst, sosial velferd og et høyt kompetansenivå. Men dette er lite forsket på og er i liten grad tema i internasjonale forskningsarenaer. Vi trenger derfor mer relevant forskning og kunnskap for å forstå viktigheten av å styrke den norske modellen og partssamarbeidet, ikke minst betydningen av organisasjonsgrad. LO har derfor lansert forskningsstrategien *Arbeidsliv 2030*.

Arbeidsliv 2030 skal gjennom forskning bidra til økt kunnskap om utvikling og omstilling av norsk arbeidsliv med vekt på økt medbestemmelse, produktivitet og verdiskaping. Fokus rettes mot virksomhetsinterne og nettverksbaserte innovasjonsprosesser, og forskning på den norske arbeidslivsmodellens virkemåte på samfunnsnivå, innenfor ulike organisasjonsformer og på arbeidsplassnivå. Vi trenger mer kunnskap om utviklingen i de norske arbeidslivsinstitusjonene og betydningen av organisasjonsgrad for norsk lønnsdannelse i et stadig mer internasjonalt arbeidsliv, og forholdet til og samspillet med EU-reguleringer og utviklingen i EUs indre marked.

Den norske arbeidslivsmodellen legger blant annet opp til desentralisering av makt og ansvarliggjøring av medarbeiderne. Kombinert med et høyt formelt kompetansenivå og produksjonsmedarbeidere som gjennom livslang læring har høye problemløsningsevner, gir dette et grunnlag for innovasjoner, som er utviklet og initiert gjennom medarbeidernes kunnskap og engasjement. Dette kan være innovasjoner med små

forbedringer i produkter, mer effektive produksjonsprosesser eller måter å organisere prosessene på. Dette fremgår nødvendigvis ikke i tradisjonelle FoU-strategier med fastlagte budsjetter, og får derfor ikke uttelling i FoU-statistikkene.

Norge er blant landene i verden med høyest produktivitet, selv når vi ser bort fra grunnrenten fra petroleumsvirksomheten og justerer for kjøpekraften av inntektene. Men til tross for Norges høye produktivitet, scorer Norge generelt ikke spesielt godt når det gjelder forskning og utvikling. År etter år kommer Norge ut som middelmådig i europeiske og globale sammenlikninger. Norge brukte rundt 2 prosent av BNP på FoU i 2016, mens Danmark, Sverige og Finland alle brukte over 3 prosent (NIFU, februar 2018). Det er særlig næringslivets investeringer i forskning og utvikling som skiller Norge fra sammenligningslandene. Samtidig er Norge i verdenstoppen når det gjelder produktivitet i arbeidslivet. Dette er et paradoks som er vanskelig å forklare siden det forutsettes at lav investering i FoU vil føre til lav produktivitet. Man kommer antakelig ikke utenom den norske arbeidslivsmodellen for å komme nærmere en forklaring på *The Norwegian Puzzle*.

Vi har allerede noe kunnskap, men trenger mer forskning på årsakene til at den norske arbeidslivsmodellen produserer produktivitet i verdenstoppen. Det er først når vi forstår årsakene at vi kan vite hvilke tiltak som styrker mekanismene fram mot 2030, og hvilke drivkrefter som kan svekke dem.

Et godt arbeidsmiljø er en viktig forutsetning for et arbeidsliv med plass til alle. Et arbeidsliv hvor de ansattes helse, miljø og sikkerhet ivaretas gjennom medbestemmelse, godt utviklet partssamarbeid, styrket lov- og avtaleverk, samt trygge rammevilkår. Det er derfor viktig å styrke arbeidsmiljøforskningen på helse, miljø og sikkerhet. Det må opparbeides mer kunnskap, informasjon og tiltak som gir grunnlag for å styrke det forebyggende arbeidet på arbeidsplassene og redusere sykefraværet. Arbeidsmiljøforskningen og arbeidshelseforskning er også viktig for å forstå hvordan arbeidslivet bedre kan møte digital teknologi, robotisering på arbeidsplassen gjennom partssamarbeid, medvirkning og satsing på kompetanselinjen.

Arbeidsliv 2030 er et forslag om nytt nasjonalt og partsbasert forskningsprograminitiativ mellom arbeidslivets hovedorganisasjoner og myndighetene, sentralt og regionalt. Aktivitetene skal understøtte regionale utviklingsstrategier og anvende eksisterende bedrifts- og kunnskapsklynger. Kunnskapsgrunnlaget innen feltet skal styrkes gjennom vitenskapelig produksjon og publisering. I tillegg vil det etableres programovergripende aktiviteter, i form av nasjonale og regionale møteplasser, konferanser og felles publisering. Internasjonal utveksling og samarbeid om gjennomføring av forskningsoppdrag oppmuntres.

Programmet er tenkt å ha fem delstrategier:

1. Arbeidsliv 2030 skal styrke forsknings- og utviklingsmiljøenes kunnskap om hvordan medbestemmelse og partsmedvirkning på både mikro- og makronivå bidrar til norsk omstillingsdyktighet, sosial kapital (tillit), produktivitet og økonomisk vekst.
2. Arbeidsliv 2030 skal gi oss en kunnskapsbase for hvordan Norge gjennom kompetansepolitikken skal hindre økt lavlønnskonkurranse fra en rekke kilder som ventelig vil forsterkes i årene framover, og på den måten sikre bærekraften til den norske arbeidslivsmodellen.
3. Arbeidsliv 2030 skal styrke hovedorganisasjonenes arbeid omkring bedrifts- og virksomhetsutvikling og innovasjon.
4. Arbeidsliv 2030 skal etablere arenaer der forsknings- og utviklingsmiljøene deltar aktivt i virksomheters utviklings- og innovasjonsstrategier.

Arbeidsliv 2030 skal gi oss mer kunnskap om sammenhengen mellom endringer i arbeidslivet og hvordan dette virker inn på helsen til arbeidstakere. Det handler om bl.a. forskning på psykososialt arbeidsmiljø, helse, sykefravær og muskel- og skjelettsykdommer.

Styrking av forskning i privat sektor

Næringsrettet FoU må få høyere prioritet og forskningspolitikken må være næringsrelevant. Digitaliseringen gir både utfordringer og muligheter og må løftes fram. Det er behov for økt kunnskap og kompetanse i hele forsknings- og innovasjonssystemet. Vi må i enda større grad klare å kople de klyngene hvor vi har ledende kompetanse i dag med næringsklynger hvor vi også er i verdenstoppen.

LO kunne også trukket frem behovet for mer forskning i privat sektor når det gjelder ulike bransjer. Dette vil vi komme tilbake til å innspill til den nye langtidsplanen. Men vi kan peke på to områder:

For det første vil vi peke på varehandelen. Den er en nøkkelnæring for bærekraftig omstilling og overgang til sirkulær økonomi. Varehandelens unike posisjon som bindeledd mellom produsent og forbruker, og som sysselsetter for 370 000 mennesker i Norge gjør næringen til en viktig brikke i det grønne skiftet. Samtidig mangler det forskning på hvilket kompetansebehov som vil kreves i morgensdagens varehandel.

For det andre vil vi peke på batteriproduksjon. Batteriproduksjon er avhengig av en viss satsning på FoU. For å oppnå nullutslipp i transportsektoren, må kjøretøy elektrifiseres. Batterier har en avgjørende rolle i en vellykket overgang fra fossile til fornybare energisystemer, og den globale etterspørselen etter batterier er estimert til å bli 25 ganger så stor som dagens nivå innen 2050.

Norsk prosess- og materialkompetanse er i verdensklasse. Dette kan gi kvantitet og kvalitet i alle produksjonsledd. Norsk batteriverdikjede kan skape titusener av nye industriarbeidsplasser og gi et omsetningspotensial på 90-100 milliarder kroner i 2030. Norge har et godt utgangspunkt med tunge teknologiske forsknings- og innovasjonsmiljøer, en høyt utdannet befolkning og svært kompetente fagarbeidere, med lang erfaring fra lignende industri. Men det må satses mer på FoU for å nå de vekstmål som er satt for denne nye bransjen.

Norsk næringsliv vil fortsatt og i større grad enn andre land være basert på naturressurser. Derfor vil en stor del av verdiskapingen fortsatt skje i distrikts-Norge. LO legger til grunn at verdiskapingen skal skje i levende samfunn. Vi trenger et forskningsløft som kan vise vei til hvordan næringer og en moderne velferdsstat kan bære hele Norge videre. Samtidig er det også viktig å styrke samspillet mellom regionale utviklingsaktører, utdannings- og forskningsinstitusjonene og regionalt næringsliv. Ulike regioner har ulike fortrinn og dette bør synliggjøres og utnyttes bedre enn i dag.

LO ser behov for økt samarbeid på tvers av fag, disipliner, sektorer og bransjer. Samarbeidet mellom akademia og næringslivet er viktig for innovasjon, sysselsetting og den økonomiske utviklingen. Bedrifter som samarbeider med universiteter og høyskoler får også en langt bedre økonomisk utvikling.¹ Samtidig er det viktig å legge til rette for større bruk av «Nærings-ph.d.» og «Offentlig ph.d.», der dyktige fagfolk i arbeidslivet kan få tilrettelagte karriereløp i samarbeid med akademia. Slike ordninger er med på å bygge bro mellom akademia og arbeidslivet forøvrig.

Styrking av forskning på offentlig sektor

Offentlig sektor har stor betydning for samfunnsutviklingen. Forsknings- og høyere utdanningssektoren må være statlig finansiert for å kunne ivareta sitt brede samfunnsoppdrag. Utfordringene er komplekse og omfattende og krever mer kunnskap for å forstå og løse dem. Den norske velferdsstaten bygger på en kunnskapsbasert offentlig sektor med omfattende oppgaver og ansvar overfor både næringsliv og innbyggere i hele landet. Det vil kreve mer forskning, kunnskap og innovasjon for å finne nye måter å ivareta og videreutvikle velferdssamfunnets mange oppgaver på i framtiden. Dette må baseres på den norske samfunnsmodellen.

Tilgang til tjenester i offentlig sektor

Det er avgjørende at det forskes på offentlig sektors rolle for samfunnet, økonomien og næringslivet

¹ 18/01/2017, Economic impact of research collaborations with NTNU, Prepared by DAMVAD Analytics

generelt, men også offentlig sektors betydning for den enkelte innbygger. Særlig er det viktig å forske mer på sammenhengene mellom utviklingen av offentlig sektor og ulikhet. Ulikheten i Norge øker. LO ønsker derfor økt forskning på effekten av offentlige tjenester på ulikhet. Samtidig er det viktig å styrke forskning på offentlig sektor, sosialt arbeid og ulikhet. Etablering av offentlig phd og innovasjonsprogram i offentlig sektor er viktige steg i en slik styrking.

Velferdstjenester og sosialfaglig forskning

LO ønsker en økt satsning på forsknings- og utviklingsaktivitet i offentlig sektor, og at det stimuleres til både mer praksisnær forskning og mer grunnforskning. Det trengs mer systematisk forskning med et overordnet perspektiv på hvordan de ulike velferdstjenestene virker – og virker sammen. Det er et behov for mer forsknings- og utviklingsaktivitet for å kunne tilby befolkningen gode og trygge tjenester og for å opprettholde den høye graden av sosial likhet i samfunnet. Dette gjelder blant annet forskning på skole, fattigdom, barnevern og oppvekst. Særlig er skolen et av de viktigste tiltakene for å redusere sosial ulikhet langs flere dimensjoner. Sosialfaglig forskning må også prioriteres sterkere enn i dag. I programmet må det legges vekt på relevans, praksisnær forskning og utviklingsarbeid som foregår i nær kontakt med praksisfeltet.

LO mener at høyere yrkesfaglig utdanning (HYU) må bli en naturlig del av langtidsplanen. HYU skal gi kompetanse som kan tas i bruk i arbeidslivet uten ytterligere generelle opplæringstiltak. Kunnskapsbasen for en fagskoleutdanning utvikler seg særlig i samspill med arbeidslivet og oppdateres i kontakt med nasjonale og internasjonale fag- og kompetansemiljøer. Langtidsplanen bør også ha en strategi som er basert på utviklingsbasert forskning som er relevant for fagskolesektoren. Særlig gjelder dette innenfor de mest sentrale fagområdene (tekniske fag, helse og velferd, samferdsel, kreative fag og økonomi og administrasjon. I tillegg bør HYU få muligheten til å søke om forskningsmidler og inkluderes i eksisterende ordninger og samarbeid mellom UH-sektoren og fagskoler i forskningsprosjekter. Dette vil bidra til å få kunnskap som utvikles kontinuerlig i dialog med arbeidslivet, og at fagmiljøene vedlikeholder og videreutvikler utdanningens kunnskapsbase.

Med vennlig hilsen
LO Norge

Trude Tinnlund
(sign.)

Roger Bjørnstad
(sign.)

Dette brevet er godkjent elektronisk i Landsorganisasjonen i Norge og har derfor ingen signatur.